

תל-אביב – יצירה שיצאה אף היא **במכון למוסיקה ישראלית**. המלחינה והכנת **כרמל רז**, תלמידתה לשעבר של רן אשר סייעה בעריכת המהדורה החדשה של **הרביעייה**, גם חיברה את המאמר על יצירה זו.

אנו שמחים לבשר כי אתר האינטרנט של **ממ"י** חזר לתפקוד מלא. אנו מזמינים את קוראינו להשתמש באתר זה, בו ניתן לרכוש תווים, תקליטורים וספרים; לעיין בקטלוג של ספריית המרכז למידע למוסיקה בישראל, הפועלת במסגרת המכון; ולקבל מידע עדכני על המוסיקה הישראלית וביצועיה בארץ ובח"ל

העורך

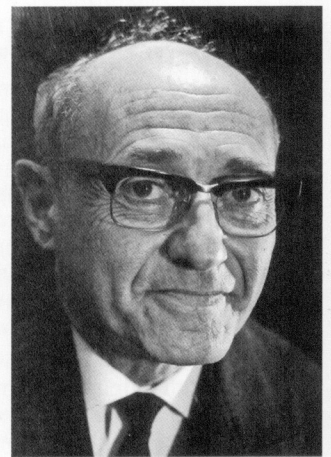
קוראים יקרים,

המאמר הפותח בגליון הנוכחי מוקדש לזכרו של **יוסף טל** (1910-2008) – אחרון דור המייסדים של המוסיקה האמנותית בישראל ומחלוצי המוסיקה האלקטרונית בארץ. טל נמנה בין מייסדיו של **המכון למוסיקה ישראלית**, אשר הוציא לאור את יצירותיו ומסר תיאורטית פרי-עטו.

המדור **ממ"י מציג** מוקדש הפעם ל**רביעיית כלי קשת מס' 1** מאת **שולמית רן**, אשר הוצאה לאור לאחרונה על-ידי המכון. רן, המכהנת כפרופסורית להלחנה באוניברסיטת שיקגו, שימרה את קשריה עם עולם המוסיקה בישראל; לאחרונה, היא חיברה קונצ'רטו לקלרנית, **ההצגה נמשכת**, בהזמנת 'ימי הקלרנית' באוניברסיטת

יוסף טל: עבר, הווה ועתיד

יהואש הירשברג

יוסף טל (גריןטל, 18.9.1910 – 25.8.2008) נפטר שלושה שבועות לפני הגיעו לגיל תשעים ושמונה. תקופת יצירתו בישראל, ומעורבותו במוסדות הביצוע וההוראה המקצועית בארץ (במיוחד באקדמיה למוסיקה בירושלים ובחוג למוסיקולוגיה באוניברסיטה העברית, שהוא נמנה עם מקימיהם), נמשכו כששים שנה, וחפפו ארבעה דורות של מלחינים ישראלים. הגירתו המאוצלת מגרמניה בשנת 1934 ניתקה אותו באחת ממרכז האוונגרד האירופי בברלין. עם זאת, כל שנות יצירתו בארץ שימר טל את המורשת האירופית והתמיד בחיפוש מתמיד אחר אמצעי הלחנה חדשים.

בשנותיו הראשונות בארץ, נמנה טל עם המתנגדים החריפים ללחצים האידיאולוגיים שהופעלו על המלחינים שהיגרו ארצה מאירופה בשנות השלושים. טל, כמוהו כארץ ולטר שטרנברג, דחה כל דרישה לבסס את יצירותיו על ציטוטי שירים עממיים, נוסחי תפילה, או פנייה מאולצת למוסיקה ערבית. גישתו הייתה מנוגדת לגישה הלאומית-קולקטיבית של אלכסנדר אוריה בוסקוביץ.¹ בראיונות אחדים שקיימתי איתו, חזר טל וטען כי מעצם היותו מלחין יהודי היושב בישראל ודובר עברית תהיה יצירתו 'מוסיקה ישראלית'. ואכן, מתוך פרספקטיבה של שמונים שנות יצירה אמנותית בישראל, צדק טל בגישתו, שהשתלבה במגמה העולמית של פלורליזם גובר והולך.

טל היה מלחין פורה, שחיבר במגוון גדול של סוגות: שלוש אופרות בעברית (**אמנון ותמר** [1961], **מצדה 967** [1972; ממ"י 240], **יוסף** [1993; ממ"י 6970]); ארבע אופרות בגרמנית (**אשמדאי** [1968; ממ"י 109], **הניסיון** [1975; ממ"י 292], **המגדל** [1983; ממ"י 6453], **הגן** [1987; ממ"י 6582]); תמונות דרמטיות (כגון **שאל בעין דור** [1955; ממ"י 6617], **אלזה – הומאז'** [1975; ממ"י 383]); שש סימפוניות; 13 קונצ'רטי; יצירות קאמריות, ביניהן שלוש רביעיות כלי קשת; יצירות רבות לכלי סולו; ויצירות אלקטרוניות. עתה ניתן להתחיל בהערכה של תרומתו הגדולה כאחד מחשובי האבות המייסדים של המוסיקה הישראלית, וכמלחין שזכה כבר מאז ראשית שנות הששים בהכרה בינלאומית רחבה.

פרשת חייו של טל מוצגת בעברית בספר עד יוסף – זכרונות, הרהורים, סיכומים (ירושלים: כרמל, 1997), המציג את שיחותיה של עדה ברודסקי עם המלחין, שהיה ידידה הקרוב (זאת בנוסף לשתי אוטוביוגרפיות שיצאו בגרמנית). הקריאה בספר משקפת בנאמנות את אישיותו של טל, אשר במחיצתו הייתה לי הזכות לעבוד במשך שנים רבות, כעמית בחוג למוסיקולוגיה באוניברסיטה העברית.

גישתו של טל ליצירתו ולקהליו נבנתה על גישותיהם חסרות הפרשות של בטהובן ושל ארנולד שנברג, שני מלחינים שטל העריץ במיוחד.² דרישותיו מן המאזין היו גבוהות. יצירותיו אינטנסיביות, דיסוננטיות, גדושות אירועים, ואין די בהאזנה יחידה להן בכדי להגיע להבנתן. בסיכום ראשוני וקצר זה אני מבקש להציע קווים מנחים למאזינים שיחפצו להתקרב למוסיקה של מלחין גדול זה.

נקודת המוצא שלי תהיה שתי הצהרות חשובות המופיעות בעד יוסף. בדו-שיח הנושא את הכותרת "אינטרלוד: ומה על הנאה?", משווה עדה ברודסקי את ההאזנה ליצירותיו של טל להנאה שהיא מקבלת בהאזנה לשוברט, והיא שואלת: "האם אוכל להגיע לידי הזדהות מלאה עם המוסיקה [העכשווית] בלי אותה הנאה?" על כך ענה טל:

ילדותי ונעוריי חלו בראשית המאה העשרים, והמוסיקה הקלאסית והרומנטית שימשה לי, בדרך ההתנסות, כשפת אם מוסיקלית. אלא שכבר עשרות שנים קודם לכן אירעו תהליכים במוסיקה שהכשירו את הקרקע לתמורה עמוקה ביחס הצליל. מה שאותנו לימדו עדיין להבין ולהעריך אסתטית כחס קונסוננטי או דיסוננטי בין שני צלילים, שוב לא ענה על המציאות. התודעה המבחינה חדרה אל שדות טעונים מתח, שנדחו קודם לכן כדיסוננסים או צלילים צורמים, ואילו עכשיו נתגלו כמקורות חדשים לתכנים מוסיקליים. (עמ' 162)

עם זאת, טל לא זלזל כלל בחשיבות הקשר בין מלחין לקהל, והוא מסיים את ה-"אינטרלוד" באומרו: "אין יוצר אמנות בלי קהל שוחר אמנות [...] רק כשהיוצר והקהל יחזרו להיפגש זה עם זה, יתבררו טיבה של המוסיקה העתידה לבוא וטיבן של החוויות שהיא מעניקה למאזיניה" (עמ' 163). בפרק ה-"פוסטלוד" בספר, חשף טל היבט מרכזי בתהליך יצירתו:

אני לא חי את ההווה בלבד: כל רגע שאני חי הוא גם עתיד. אך זאת עלי לזכור: הכל בא מן העבר. העבר הוא שהביא אותי לנקודה זו בהווה שהיא גם עתיד. לכן אין טעם לנסות להתנתק מן העבר, מתוך מחאה ילדותית או גרוע מזה: מתוך פחד שמא הוא ימשוך אותך בחזרה ולא תוכל עוד להיחלץ. למה לפחד מן העבר? הוא בתוכנו,

‡ ניתוח מעמיק של אישיותו של שנברג מופיע במסגרת:

Klára Mócz, *Jewish Identities: Nationalism, Racism, and Utopianism in Twentieth-Century Music* (Berkeley: University of California Press, 2008).

תוכן עניינים

יהואש הירשברג: **יוסף טל: עבר, הווה ועתיד**.....1

פעילויות ממ"י.....2

יומן קונצרטים.....3

תקליטורים חדשים.....9

ספרים חדשים.....10

פרסים ותחרויות.....10

ממ"י מציג: כרמל רז: רביעיית כלי קשת מס' 1 מאת שולמית רן.....10

* ראו:

Jehoash Hirschberg, *Music in the Jewish Community of Palestine 1880-1948: A Social History* (Oxford: Oxford University Press, 1995).

‡ ראו: הרצל שמואלי ויהואש הירשברג, אלכסנדר אוריה בוסקוביץ: חייו, יצירתו, הגותו (ירושלים: כרמל, 1995).

'תחרויות האביב' של קרן התרבות אמריקה-ישראל לשנת 2009 התקיימו בתל-אביב ובירושלים בדצמבר 2008, בקטגוריות הבאות: צ'לו; זימרה; כלי מוסיקה עתיקה; כלי נשיפה מעץ. קרן התרבות הזמינה, באמצעות קרן אג'ל וג'ון גריי למלחינים ישראלים צעירים, שלוש יצירות לצ'לו סולו (**אלאה** [ממ"י 7845] מאת **חנה אגיאשוילי**; **Spirit** מאת **אשר גולרשמיט**; **שבור** מאת **חן וגנר**). המתחרים בקטגורית הצ'לו התבקשו לכלול אחת מן היצירות הללו בפרטוראר שלהם לתחרות. בפרס משרד המדע, התרבות והספורט לביצוע מצטיין של יצירה ישראלית כלית זכה האבובן יגאל קמינקא, על ביצוע יצירתו של **נדב כהן קופול** לאבוב סולו, אשר נכתבה במיוחד עבור התחרות וזכתה במהלכה לבכורה עולמית. בפרס לביצוע מצטיין של יצירה ישראלית קולית (תרומתה של מירה זכאי) זכתה זמרת הסופרן מימה מילוא על ביצוע יצירתו של **עמי מעיני שאלו שלום ירושלים** לקול ופסנתר.

בקונצרט הפתיחה של התחרויות, שהתקיים בתל-אביב ב-20 בדצמבר, השתתפו שלומי שבן, אחינועם ניני, גיל דור וחברי אננסמבל מיתר (תהילה גולדשטיין – סופרן, יונתן הדס – קלרנית, נדב כהן – בסון, משה אהרונוב – כינור, ענת אנגלמייר – צ'לו, עמית דולברג – פסנתר), עם הגננים האורחים הגר שחל (חליל) ואבי אביטל (מנדולינה). הקונצרט כלל, בין השאר, את יצירתו של **יוסף ברדנשוילי שירת שרה** לקול ואנסמבל קאמרי, על-פי טקסט של משה דוד גאון; ושירים מקוריים ועיבודים מאת שלומי שבן ואחינועם ניני.

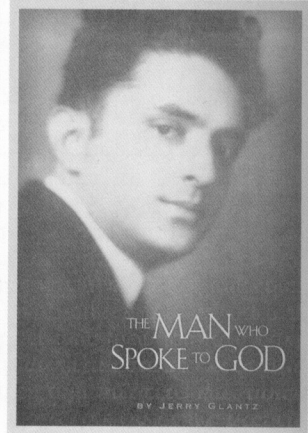
Leib Glantz: The Man Who Spoke to God. עורך: ג'רי גלאנץ.

תל-אביב: מכון תל-אביב למוסיקה ליטורגית, 2008.

541 עמ' + 2 תקליטורים. באנגלית.

ספר זה הוא מחווה לחזן **לייב גלאנץ** (1898-1964), שמורשתו כוללת מספר רב של יצירות (ביניהן אוספי **רינת קודש**, שיצאו לאור ב**מכון למוסיקה ישראלית**) והקלטות, כמו-גם מחקרים על הרפרטואר וההיסטוריה של החזנות.

הספר, אשר זכה כבר למספר ביקורות חיוביות, מורכב משלושה חלקים. החלק הראשון, 'הרהורים אודות לייב גלאנץ', מכיל 37 מחוות לגלאנץ מאת מחברים שונים, שכתבת מתפרסת על פני מספר עשורים. החלק השני, 'ניתוחים של משמעותו ההיסטורית של גלאנץ כחזן, מלחין, חוקר, פדגוג ומנהיג ציוני', מכיל 16 מאמרים רחבי-היקף – ובכלל זה ניתוחים מפורטים לכמה מיצירותיו של גלאנץ – מאת מספר חזנים, מבצעים ומוסיקולוגים. החלק השלישי מכיל 'כתבים והרצאות מאת לייב גלאנץ'. רוב החומרים בספר זה, ובכלל זה כל המאמרים בחלק השני, מתפרסמים בו לראשונה.

הספר מכיל גם מספר נספחים – ביניהם רשימה מפורטת של פרסומיו, יצירותיו והקלטותיו של גלאנץ – ושני תקליטורים, המציגים את הקלטותיו של גלאנץ 30-מיצירותיו.

ניתן להזמין את הספר באתר <http://www.themanwhospoketogod.com>, אשר גם מכיל מידע נוסף, ובכלל זה פרקים לדוגמה.

מע"י עציו

שולמית רן – רביעייה מס' 1: קשובה למאזין ולמבצע

כרמל רז

הערת מערכת: שולמית רן מגדירה את עצמה כמלחינה ישראלית החיה ופועלת בארצות-הברית. המאפיין הבולט ביצירתה, על-פי רבים מן המבקרים, הוא ההבדליות, האנושיות והשאיפה הבולטת, המורגשת ביצירתה, לתקשר עם קהל המאזינים (<http://snipurl.com/presser-ran>). היא נולדה בישראל, החלה להלחין כבר בגיל שבע, ולמדנה בילדותה ונערותה אצל אלכסנדר אוריה בוסקוביץ' ופאול בן-חיים. לאחר מספר שנות לימודים בניו-יורק, הגיעה רן ב-1973 לשיקגו, מקום מושבה עד היום; בין ההשפעות עליה בתקופה זו היא מציינת במיוחד את עמיתה וידידה רלף שייפי ז"ל, שאף היה מורה לתקופה קצרה. היא מכהנת כפרופסורית באוניברסיטת שיקגו, ושימשה גם כמלחינת הבית של שניים ממוסדותיה היוקרתיים של העיר – התזמורת הסימפונית (1997-1999) והאופרה הלירית (1997-1999). יצירותיה זכו לביצועים על ידי תזמורות מובילות ברחבי העולם, תחת שרביטם של מנצחים כפייר בולז, זניאל ברנבוים, כריסטוף פון דוחנני, גוסטבו דודמל, זובין מהטה וגארי ברתיני; יצירות קאמריות וסולניות שלה זוכות לביצועים והקלטות על-ידי אנסמבלים וסולנים מובילים בארה"ב ומחוצה לה. במקביל, היא ממשיכה לשמר את קשריה עם ישראל. היא הייתה המנהלת המוסיקלית הראשונה של 'זמן עכשיו', הביאנאלה למוסיקה בת-זמננו במוזיאון תל-אביב (1996, 1998, 2000); יצירותיה זכו לביצועים בשנים האחרונות, בין השאר, בתזמורת הפילהרמונית הישראלית ובתזמורת הסימפונית ירושלים רשות השידור, והיא הקדישה כמה מיצירותיה למבצעים ישראלים (כגון **הקונצ'רטו לכינור** שנכתב עבור אייתי שפירא).

המכון למוסיקה ישראלית השלים לאחרונה את עריכתה והוצאתה לאור של **רביעיית כלי קשת מס' 1** מאת רן (1984; ממ"י 6927); זאת בנוסף להוצאתה לאור של יצירה חדשה פרי-טה, **ההצגה נמשכת** (2008; ממ"י 7841) – קונצ'רטו לקלרנית ותזמורת, שנכתב בהזמנת ימי הקלרנית בישראל בהנהלתה של שרה אלבו. אנו שמחים לכלול במדור זה מאמר אודות **רביעייה מס' 1**, פרי-עטה של הכנרת והמלחינה כרמל רז, תלמידתה-לשעבר של שולמית רן, אשר סייעה בעריכת היצירה לקראת פרסומה.

רביעייה מס' 1 מאת **שולמית רן** היא יצירה מאתגרת ומספקת, עשירה בדקויות, בגוונים ובחומרים תמטיים. היא מתאפיינת בכתיבה אידיומטית לכלי קשת, ומגלה הבנה מעמיקה, הן של הז'אנר המסורתי של רביעיית כלי הקשת והן של היכולות הסולניות של כל אחד מהכלים. היצירה הולחנה ב-1984 בהזמנת 'מוסיקה קאמרית אמריקה' עבור רביעיית מנדלסון, אשר ביצעה אותה בכנרת עולמית ב-31 ביולי, 1985, בפסטיבל מוצרט השנתי ה-15 בסן לואיס אוביספו, קליפורניה, ארה"ב; הם גם הקליטו את היצירה עבור חברת קונ.

היצירה כולה בנויה כקשת רחבה, מבנה המשתקף בכותרות של שלושת פרקיה: הפרק הראשון נושא את הכותרת **רחב והבעתי**; הפרק השני, **סקרצו**; ואילו הפרק השלישי חוזר אל החומרים המוסיקליים שהופיעו בראשית היצירה, ונושא אף הוא את הכותרת **רחב והבעתי**. במקום ההבחנה המסורתית בין כינור ראשון לכינור שני, מציעה

* מתוך ראיון עם שולמית רן, במסגרת:

Ronit Seter, *Yuvalim be-Israel: Nationalism in Jewish-Israeli Art Music, 1940-2000* (PhD Dissertation, Cornell University, 2004), p. 377

פרסים ותחרויות

התחרות הראשונה למוסיקה ישראלית, לונדון

מרכז צוותא לונדון (הפועל במסגרת ארגון התרבות היהודי-אנגלי ספירו-ארק) הפיק את התחרות הראשונה למוסיקה ישראלית, כשיתוף פעולה עם האקדמיה המלכותית למוסיקה ועם **המכון למוסיקה ישראלית**. התחרות התקיימה בספירו ארק ובאקדמיה המלכותית ביולי 2008. התחרות הייתה פתוחה לנגנים סולנים וקבוצות קאמריות, אשר חויבו לכלול יצירות ישראליות בתוכניתיהם. בפרס הראשון בתחרות זכתה הכנרת הפולנייה אליציה סמיטנה. כמו-כן עלו לשלב הגמר הפסנתרן הישראלי עמית פלד, הכנרת האנגלייה ליטסה טונה, הזמרת קמיל מאלווי, ושלישיית הפסנתר המבורג (מאנון אבלט – פסנתר, אנה בלאקמור – כינור, אנה שבו – צ'לו). לפרטים נוספים, ראו: <http://snipurl.com/saimc1>. חלק מן הזוכים השתתפו בקונצרט במסגרת אירועי 'דיאלוגים מוסיקליים' ב-30 בנובמבר (ראו במדור **יומן קונצרטים**).

בהפקת התחרות השנייה, שתתקיים בלונדון ביולי 2009, ישתתפו מרכז צוותא לונדון, המכללה המלכותית למוסיקה ו**המכון למוסיקה ישראלית**. ההרשמה לתחרות זו פתוחה עד ה-1 במאי 2009. לפרטים, ראו: <http://snipurl.com/saimc2>.

פרס יצירה לקומפוזיטורים מטעם ראש הממשלה

בפרס ראש הממשלה לקומפוזיטורים מטעם ראש הממשלה לשנת תשס"ח זכו חמישה מלחינים בתחום המוסיקה הכללית – **חנה אגיאשוילי**, **איל אדלר**, **פרץ אליהו**, **בנימין יוספוב**, ו**רפי קדישזון**. בפרס בתחום הג'אז זכה **עומר אביטל**. חבר השופטים במוסיקה הכללית כלל את פרופ' מנדי רודן (יו"ר), פרופ' יהואש הירשברג וניטאי צרי; חבר השופטים בג'אז כלל את אבי ליבוביץ' (יו"ר), יוראי אורון וניצן קמרה. טקס הענקת הפרסים התקיים בתיאטרון ירושלים ב-24 בספטמבר 2008, במסגרת 'חג המוסיקה הישראלית האחד-עשר' (ראו במדור **פעילויות ממ"י** לעיל). את הטקס הנחה רוני פורת, ונשאו בו דברים: אהרון ידלין, יו"ר ועד הנאמנים של הפרס; יחיאל לקט, יו"ר המועצה הישראלית לתרבות ואמנות; ורפי קדישזון, נציג הזוכים. כמו-כן הוקרנו במהלכו סרטים אודות הזוכים, בכימויו של נתן ליפשיץ ובהפקתה של דונה גובי, מנהלת שרות הסרטים הישראלי.

בקווים מקווקוים); מקצב אד-ליביטום, בעקבות המתווה הכללי המרומז בתוויו". כך נוצר מרקם נמרץ ומלא-ברק, המגיע לשיא בסולו מוארך, ללא משקל, של הצ'לו המופיע בקונטרפונקט עם קטעי סולו קצרים יותר לשני הכינורות (הווילה והוויולה ממיכה לאלתר כל העת). הפרק מסתיים בהדים אחרונים של הסולו לצ'לו, ומעליהם שלוש מחוות של אוניסון ריתמי בכל ארבעת הכלים.

הפרק השני נושא את הכותרת סקרצו, שאת מבנהו ניתן לתאר כמעט במונחי התקופה הקלאסית. החלק הראשון בנוי בצורה בינארית סגורה; אחריו מופיע טריו (המסומן ככזה בפרטיטורה). החזרה המדויקת (דה-קאפו) על החלק הראשון משלימה את מבנהו המשולש של הפרק כולו. הפרק נפתח במשחק-גומלין מסקרן, עתיר דיסוננסים ריתמיים, בין הכינור השמאלי, הווילה והצ'לו; רן זוחסת ומשחררת את השכבות המקצביות בתיבות המתחלפות, בצורה לא-סדירה, בין 4/4 ל-6/4. נושא הסקרצו עצמו מופיע לראשונה בכינור הימני כסדרה של שמיניות סדירות, אשר הפכת לפיגורציות מנוקדות המתחלפות בתורן בשלוש; החומר התמאטי בחטיבה זו מתאפיין במנעד רחב למדי ובקפיצות רבות. לחזרה השנייה על הנושא קודמים חמישה אקורדים, המסומנים "בהדגשה", בכינור השמאלי; כעבור מספר תיבות, הופכים אקורדים אלה לקבוצות של שלושה אקורדים, המושמעים בתנועה מונוריתמית על ידי שלושת הכלים האחרים. תנועה זו מובילה לפיתוח של כל היסודות של החומר הפותח את הסקרצו – הסטה ריתמית; משחק בין שמיניות, מקצבים מנוקדים ושלוש; וקפיצות – עם הוראת ביצוע "דמוי שיר לכת". שלושה אקורדים בכל ארבעת הכלים מסמנים את סופו של הפיתוח הקצר, ומובילים למה שנשמע בהתחלה כהופעה נוספת של נושא הסקרצו בשלוש – הפעם כסולו לוויולה על רקע התבנית הריתמית של הפתיחה. תצוגה זו פונה במהרה לחלק המסומן, לחילופין, "במתיקות" ו-"דמוי ואלס", הכתוב ברובו במשקל 3/4, ומתאפיין באווירה שקטה ולירית יותר. החומר של הסקרצו אומנם חוזר, כאשר רן מציגה-מחדש את התבנית הריתמית בוויולה מתחת לקו כרומטי בכינור השמאלי, עם הוראת הביצוע "כמעט 'מזרחי'"; אך במהרה היא מגייסת טכניקות קונטרפונקטיות מרשימות על מנת להציג את שני נושאי הסקרצו בו-זמנית מעל לרקע מטרי משתנה-תדירות.

נושא ראשון (♩ = 66) *stringendo*

poco a poco

Tempo I ♩ = 76

דוגמה 3: רן, רביעייה מס' 1, תיבות 90-94

הטריו (Furioso) נושא אופי מנוגד בתכלית; הוא מזכיר את אוירת הפרק הראשון בשל השימוש המתמשך בתנועה מונוריתמית ובקפיצות דיסוננטיות. בנקודה מסוימת, מפוצלת הרביעייה לשתי קבוצות מובחנות (שני הכינורות מול הווילה והצ'לו), בצורה המדגישה במיוחד את ההשלכות האקוסטיות של סידור הישיבה של רן, כאשר שתי תת-הקבוצות של כלי הקשת כמעט מתגרות זו בזו לפני שובן לאוניסוני הריתמיים ה"כעוסים" של ראשית הטריו.

הפרק השלישי נפתח בחזרה מדויקת על פתיחת הפרק הראשון – אך לאחר התצוגה הראשונית (תיבות 1-6), פונה המוסיקה למסלול חדש: פיתוח הפיגורות "מלאות ההבעה" של הווילה מוביל לנושא דמוי-כוראל בכל ארבעת הכלים. נושא זה מוביל בתורו לקטע טרמולנדו אשר, לפי התיאור בפרטיטורה, "מאפשר דרגה מסוימת של חופש ריתמי; מוותר רושם של 'אלתור' כנגד הרקע האקורדי". החטיבה התמאטית השנייה (נושא "הוואלס העקמומי") מהפך הראשון שבה ומופיעה, ומתגלה כמשלימה את המנגינה דמוית הכורל; כאן מגיע הפיתוח הקונטרפונקטי של רן לשיאו. המיזוג בין הנושאים השניים מן הפרקים הראשון והשלישי מוביל את היצירה לשיא ריגשי, פותר

רן סידור-ישיבה לא שגרתי המבוסס על הבחנה בין כינור שמאלי לכינור ימני; הדבר בא לידי ביטוי גם בחלוקה, היוצאת-דופן בשווינויותה, של קטעי סולו וקווים מובילים בין כל ארבעת הכלים.

היצירה כולה – והפרק הראשון במיוחד – מהווה, להתרשמותי, מעין תרגיל בניגודים. היא מתחילה בסולו נרגש ומלא-הדר של הכינור השמאלי; שלושת הנגנים האחרים מצטרפים ומגיבים אליו במעין מקהלה מודגשת באוניסון ריתמי, המוביל למענה מלא-הבעה של הווילה הסוגר את התצוגה התמאטית הראשונית, בת שבע התיבות.

♩ = 48 Broad and espresive

♩ ca 60-66 *più mosso*

rit.

דוגמה 1: רן, רביעייה מס' 1, תיבות 7-1

אותם יסודות מנוגדים זוכים לפיתוח נוסף, כאשר מחוות המקושרות לחומרים ההבעתיים של הכינור השמאלי והווילה עוברים הפיך, ומורחבים בקטעי סולו כליים וקדנצות; ואילו האוניסוני המודגשים (בתנועה מונוריתמית) מתעצמים בהדרגה, ומגיעים לשיאם בשני קטעי *senza misura* לכל ארבעת הכלים. בהמשך, נוצר עימות בין חומרי החטיבה התמאטית הראשונה לבין חומרים מנוגדים נוספים: תחת הכותרת בעדינות וברון, מתגלה החטיבה התמאטית השנייה כוואלס אניגמטי ועקמומי במקצת, בעוד הכינור השמאלי מציג מנגינה בת שמונה תיבות.

tenderly and gently ♩ = 72

rit.

דוגמה 2: רן, רביעייה מס' 1, תיבות 50-57

לאחר חזרה נוספת בכינור הימני, מפר חומר מן החטיבה התמאטית הראשונה את האידיליה; תחת הוראת הביצוע אנרגטי ואינטנסיבי, נפתחים חילופי-דברים נזעמים בין שני הכינורות בעוד הווילה והצ'לו משמרים אוניסון ריתמי. המוטיבים – הן של האוניסון הריתמי והן של המחוות – מתפתחים בהתמדה, לפני שהמענה ההבעתי של הווילה מן התצוגה הראשונית עובר טרנספורמציה לקטע מעבר מונו-ריתמי, המחזיר אותנו אל הוואלס המוסט והמעורער בכינור הימני, ויולה וצ'לו, בעוד הכינור השמאלי אינו מרפה מניסיונו למשוך את שאר הכלים חזרה על עולם המחוות הנרגשות של החטיבה התמאטית הראשונה. המתח בין יסודות מנוגדים אלו מוביל בסופו של דבר לשיאה של היצירה בחלק *Senza misura* האחרון, הבנוי משבירים מוטיביים מתוך החטיבה התמאטית הראשונה הממוקמים בהקשר אלתורי-למחצה: רן מצייתת בהוראותיה כי "כל הכלים מנגנים באופן עצמאי (למעט בנקודות כניסה המסומנות

למרות שאורך הפרק השלישי זהה כמעט לזה של הראשון, אוירתו מצטיירת לי כמלאת נוסטלגיה וערגה; כמה מן המהלכים ההרמוניים השזורים בו מזכירים באופיים את הסוויטה הלירית של אלבן ברג.

לסיכום, הרביעייה היא יצירה מגובשת ומרגשת, המאגדת בתוכה יסודות מן הכתיבה המסורתית לרביעייה עם שפתה המחווית הייחודית של רן ושלטתה יוצאת-הדופן בחומרים, אפילו בקטעים האלתוריים-למחצה. אותי הרשימה במיוחד התפיסה הצורנית שבה שני פרקים (הראשון והשלישי) לוקחים חומרים תמטיים זהים ומובילים אותם למקומות שונים לגמרי: הדבר מקנה ליצירה אחידות כוללת ומימד אינטלקטואלי, שבדיקתו-לעומק בודאי תקנה סיפוק עמוק למאזינים ומבצעים כאחד.

כרמל זו היא מלחינה וכנרת ישראלית, המתגוררת כיום בארצות הברית והתקבלה לאחרונה ללימודי דוקטורט בתיאוריה של המוסיקה באוניברסיטת ייל. למידע נוסף, ראו: <http://www.carmelraz.com>

את המתחים שנותרו בלתי-פתורים בפרק הראשון, הושמו-בצד במהלך הפרק השני ונבחנו-מחדש מזוויות שונות בפרק השלישי.

דוגמה 4: רן, רביעייה מס' 1, תיבות 89-92

דרך מנחם בגין 55, תל-אביב 67138
 ת"ד 51197, תל-אביב 67138
 טלפון: 03-6247095
 פקס: 03-5612826
דוא"ל: musicinst@bezeqint.net
<http://www.imi.org.il>

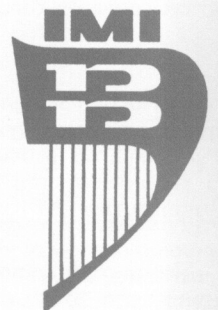
עיצוב גרפי: מיכל סמו-קובץ,
 המשרד לעיצוב גרפי,
 אוניברסיטת תל-אביב

תאריך סגירת **חדשות ממי"י** 2008/2:
 31.1.2009
 הפצת **חדשות ממי"י** 2008/2: אפריל 2009
חדשות ממי"י ISSN 0792-6138

חדשות ממי"י 2008/2

רואה אור בהוצאת המכון למוסיקה ישראלית (ממי"י)
 המרכז למידע למוסיקה בישראל (מממי"י)

הועד המנהל של המכון למוסיקה ישראלית:
 גב' דניאלה רבינוביץ, יו"ר
 מר מיכאל בבלי
 גב' דבורה בן-דוד
 מר מירון גרוס
 מר דוד ויצטום
 גב' מירה זכאי
 מר גד לברטוב
 מר עוזי נתנאל
 מר הלל צרי
 מר מנדי רודן

2008/2

פאול לנדאו, עורך ראשי
 ד"ר אורי גולומב, עורך **חדשות ממי"י**
imic.golomb@gmail.com

חדשות ממי"י יוצא לאור בתמיכת מנהל התרבות במשרד המדע, התרבות והספורט.
חדשות ממי"י יוצא לאור, בעברית ובאנגלית, שלוש פעמים בשנה. מידע מתאים
 המתקבל במערכת יתפרסם בגיליון הבא.